

TOBB Üniversitesi, Ankara, Türkiye
Toplantı Notları

Giriş

Birinci Küresel Mülteci Forumu (KMF) 17-18 Aralık 2019 tarihlerinde Cenevre’de gerçekleşecektir. Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu üyeleri tarafından Aralık 2018’de onaylanan Küresel Mülteci Mutabakatı’na (KMM) göre KMF’nin amacı BM üye ülkelerinin ve diğer paydaşların, mültecilerin korunması ile ilgili sorumluluğunun daha adil olarak paylaşılmasını sağlamaktır. KMF bunu, KMM’de belirlenen hedefleri gerçekleştirmeye yönelik taahhütlerin ve katkıların açıklanması ve mültecilerle ilgili iyi uygulama örneklerinin ve deneyimlerin paylaşılması hususunda paydaşları teşvik ederek gerçekleştirmeyi hedeflemektedir.¹ Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) ve İsviçre hükümetinin ev sahipliğindeki forumun eş başkanlığını Kosta Rika, Etiyopya, Almanya, Pakistan ve Türkiye yapacaktır.

Küresel Mülteci Forumu öncesinde İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (IGAM), Hayata Destek ve Oxfam bir araya gelerek bir Ulusal Hazırlık Çalıştayı düzenlemiştir. Bu çalıştay **ulusal sivil toplum kuruluşları, belediyeler, bakanlıklar, üniversiteler ve düşünce kuruluşlarından 54 temsilciyi**, Türkiye’de mültecilere yönelik yapılan çalışmaların kısmen daha güçlü ve zayıf yönlerini birlikte değerlendirmeleri ve Aralık 2019’da gerçekleşecek KMF’de paylaşılmak üzere mültecilere yönelik çalışmalarını geliştireceği düşünülen bir dizi ortak taahhüt geliştirmeleri için bir araya getirmiştir.

Toplantı notları

Toplantı, BMMYK Türkiye Temsilcisi Asistanı Giulia Ricciarelli Ranawat; Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Mehmet Akarca, ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Göç Uzmanı Burak Yaşar dahil olmak üzere önemli paydaşların temsilcilerinin KMM ve KMF üzerine yaptıkları değerlendirmelerle başlamıştır. KMM’nin hedefleri, KMF’yi hazırlayan süreç, bu forumun formatı, Türkiye dahil olmak üzere üye ülkelerin bu forumdan beklentileri ve Türkiye’nin mülteci yönetimi bağlamında bugüne kadar kaydettiği aşamalar kısa sunumlar ve katılımcılarla karşılıklı fikir alışverişleri aracılığıyla konuşuldu.

Geçici koruma altındaki 3.7 milyon Suriyeli; ve Afganistan, İran, Irak ve diğer ülkelere gelen 400.000’den fazla sığınmacı dahil olmak üzere 4 milyonun üzerinde mülteci ile Türkiye’nin dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olduğunun altı çizildi. Türkiye’nin aynı zamanda daha iyi bir

¹ <https://www.unhcr.org/5c700a654>

hayat aramak için gelen göçmenleri de barındırdığı kaydedildi. Buna göre, Türkiye'de her 10 kişiden birinin yabancı kökenli, ve her 20 kişiden birinin mülteci olduğu vurgulandı.

Türkiye'nin mültecilere yönelik çalışmalarındaki yaklaşımı, devletin en üst kademesinden topluma kadar herkesin genel olarak mülteci meselesine sağduyuyla yaklaştığı "bütüncül bir toplum" yaklaşımı olarak özetlendi; ve bu açıdan dünyaya bir örnek teşkil ettiği belirtildi. Türkiye'nin tarihsel olarak yerinden edilmiş nüfuslara kapılarını açtığı ve buna devam edeceği belirtildi. Uluslararası toplumdan bir miktar maddi destek alınmış olmasına rağmen, kapsamlı ihtiyaçları karşılamak için bu destek yeterli olmamıştır.

Türkiye'nin mültecilerle ilgili çalışmaları, karşılamadan kriz yönetimine ve sosyal uyuma kadar üç aşamalı bir süreç olarak nitelendirildi. Devlet kurumları, sivil toplum ve belediyelerin işbirliği içinde çalışmasıyla Suriyeli mültecilerin karşılanmasına yönelik çalışmalar için gerekli kurumsal kapasiteler hızla adapte edilmiş ve geliştirilmiştir. Bu süreçte, Türkiye'deki yasal çerçeve, mültecilerin kamu hizmetlerine erişimini sağlamak, sosyal uyumlarını desteklemek ve kendi ayakları üzerinde durma becerilerini geliştirmek üzere değiştirilmiştir. Belediyeler de bu süreci desteklemektedir. Bu denli geniş çapta bir mülteci barındırma deneyimi olmamasına rağmen, mültecilerin karşı karşıya kaldığı, akademik niteliklerin tanınması, sağlık hizmetlerine erişim ve çocukların okula kaydedilmesi gibi zorluklara çeşitli paydaşların işbirliği içinde çalışması sonucunda çözümler geliştirilmektedir. Bunun sonucu olarak, Suriyeli mültecilerin yaygın bir şekilde kayıt altına alınması sağlanmıştır.

Bu bağlamda kamu desteği hem güçlü hem de zayıf bir yön teşkil etmektedir. Bu denli büyük bir mülteci nüfusuna ev sahipliği yapmak mültecilerin ve yerel halkın birlikte yaşamasını gerektirdiğinden ve bu nedenle yaşanan sorunlar sadece bürokratik süreçlerle kolayca çözülebilecek sorunlar olmadığından, kamu desteği kritik bir öneme sahiptir. Türkiye toplumu genel olarak destekleyici olmakla birlikte, ülkenin jeopolitik konumu ve sosyal yapısı nedeniyle bazı problemler de yaşanmaktadır. Zayıf yönler bakımından, özel sektörün sürece daha fazla dahil edilmesi gerektiği vurgulandı. Bölgede süregelen istikrarsızlık vurgulandı ve İran dahil olmak üzere bölgedeki diğer ülkelerden yeni mülteci dalgalarının beklenebileceği söylendi. Barış Pınarı Harekatı ile güvenli hale getirilen bölgelere bazı mültecilerin gönüllü geri dönüş ihtimalinin de olduğu belirtildi. Uluslararası toplumun, ev sahibi ülkelerin sorumluluğunu yeterli düzeyde paylaşma noktasındaki başarısızlığından söz edildi. Bunun sonucunda, eşit sorumluluk paylaşımına yönelik çabalara dahil olmak yerine Türkiye'nin güvenli bölge oluşturulması yönünde çalışmak zorunda bırakıldığı söylendi.

Türkiye'nin KMM geliştirme sürecine aktif olarak katıldığı ve aynı zamanda KMF'nin eş başkanlarından biri olduğu belirtildi. KMM'nin hedefleri (i) ev sahibi ülkeler üzerindeki baskının azaltılması; (ii) mültecilerin kendi kendine yeterliliklerinin güçlendirilmesi; (iii) üçüncü ülke çözümlerine erişimin genişletilmesi; ve (iv) güvenli ve onurlu geri dönüş için menşe ülkelerdeki koşulların geliştirilmesi olarak belirtildi. Türkiye'nin KMF'den beklentileri, elde edilen başarılarla dikkat çekilmesi ve daha eşit bir sorumluluk paylaşımı sağlanması olarak özetlendi.

Bu konuşmaların ardından, toplantı katılımcılarının dahil olmasıyla birlikte mültecilere yönelik çalışmaların güçlü ve zayıf yanları ile KMF'den beklentiler üzerine bir tartışma gerçekleşti. Bu tartışmadan şu konu başlıkları öne çıkmıştır:

Sivil toplumun rolü ve insani yardımın yerelleşmesi:

- Türkiye'nin mültecilere yönelik çalışmalardaki başarısının bir nedeni sivil toplumun kapasitesi ve çalışma, barınma, geçim kaynakları gibi acilen çözüm bulunması gereken konularda hızlı hareket edilebilmesi olmuştur. Ulusal aktörlerin bu alanlardaki çalışmalarının kabul edilmesi, görünür kılınması ve uluslararası bağlamda paylaşılması gerekmektedir;

- Türkiye'deki kayıt dışılık mültecilerin bir ölçüde kendi kendilerine yetmesine fırsat veren bir unsur olsa da bu alandaki sömürü ve kötü muamelenin giderilmesi için devlet öncelikli olarak formel alanda gerçekleşen çalışmalara odaklanmıştır;
- Mültecilerin, ev sahibi toplumların ve onları temsil eden sivil toplum kuruluşlarının kendi hayatlarını etkileyen politika ve program geliştirme süreçlerine katılımı sınırlıdır. Bu durum, ulusal aktörlerin doğrudan erişebileceği uluslararası insani yardım fonlarının çok küçük bir oran teşkil etmesine yansımaktadır. Bu nokta, 8-9 Aralık 2019'da gerçekleşen ve bölgedeki 33 mülteci organizasyonunu bir araya getiren Ortadoğu ve Kuzey Afrika (MENA) Mülteci Zirvesi katılımcıları tarafından da vurgulanmıştır. Türkiye'deki sivil toplumun deneyim ve uzmanlığının zenginliğine rağmen, mülteciler konusundaki tartışmalar uluslararası organizasyonlar tarafından yürütülmektedir. Örneğin, KMM geliştirme süreci büyük ölçüde kuzeydeki aktörler tarafından yürütülmüştür. Dolayısıyla, Türkiye'nin ve diğer mülteci barındıran başlıca ülkelerin değerli ulusal deneyimleri ve çıkarılan dersler bu süreçte yeterince dikkate alınmamıştır;
- Süregelen çok paydaşlı işbirlikleri ve koordinasyona duyulan ihtiyaç, mültecilere yönelik çalışmaların etkinliğini en üst düzeye çıkarmak için gereken bir strateji olarak tüm katılımcılar tarafından vurgulanmıştır;

Küresel Mülteci Forumu'ndan beklentiler:

- Bazı katılımcılar somut çıktılar olması ve mültecilerin ve ev sahibi toplulukların hayatlarını iyileştirmesi açısından KMF'den beklentilerinin düşük olduğunu belirtti;
- BMMYK temsilcileri bağlayıcı olmamasına rağmen KMM'nin mülteci meselelerinin yeni bir enerji ve ilgiyle ele alınması ve çok paydaşlı yaklaşımın vurgulanması açısından önemli olduğunu dile getirdiler;
- Hükümet ve sivil toplum temsilcileri arasındaki işbirliği dahil olmak üzere KMF için planlanan kurumsal düzenlemelerle ilgili bir belirsizlik olduğuna dair bir soru gündeme geldi.

Türkiye'nin göç yönetimi stratejisi

- Katılımcılar, mülteci meselesiyle ilgili ulusal stratejilerde bir belirsizlik olduğunu belirtti. Biri sosyal uyumun gelişmesini destekleyen diğeri ise gönüllü geri dönüş olasılığını ortaya koyan mevcut iki yol bulunuyor. Bazı katılımcılar, sosyal uyumu desteklemek için tasarlanan politikaların ve programların, örneğin mültecilere hem Türkiye'de hem de geri döndüklerinde menşe ülkelerinde kullanabilecekleri beceriler kazandırarak, uzun vadede gönüllü geri dönüş katkıda bulunabileceğini savunup, stratejilerde belirsizlik olduğu düşüncesine itiraz ettiler. Sınırlı kaynakların etkin kullanımını sağlamak için net bir göç yönetimi stratejisine sahip olmanın önemli olduğunun altı çizilse de, bazı paydaşlar sürekli değişen dinamikler ve cevap verebilme ve esnek olma gerekliliği göz önüne alındığında net bir strateji geliştirmenin zorluklarına dikkat çekti;
- Ekonomik krizin Türkiye'nin göç politikaları üzerindeki etkisi vurgulandı. Bunun, mülteci meselesinin politik bir polemige dönüşmesinde ve başlangıçta yüksek olan mültecilere yönelik sosyal kabulün azalmasında rol oynadığı belirtildi;
- Bazı katılımcılar, ulusal aktörlerin, uluslararası fonları gözetmek yerine, kendi stratejilerini geliştirmeye ve uygulamaya öncelik vermeleri gerektiğini belirtti;

Göçle ilgili verilere erişim

- Bazı katılımcılar, Türkiye'deki mülteci nüfus ile ilgili verilere erişim konusunda zorluklar olduğunu ve donör kuruluşların bunu dikkate almadığını belirtti. Güncel ve doğru verilere

erişim, etkili programların geliştirilmesinde kritik bir öneme sahip. Diğer katılımcılar, hiçbir kurumun mültecilerle ilgili kapsamlı bir veriye sahip olmadığını ve belirli kurumlar tarafından tutulan mevcut verilerin kişisel verileri koruma nedeniyle paylaşılmadığını belirtti;

Eşit külfet ve sorumluluk paylaşımı

- Dünyanın 1951 yılından bu yana önemli ölçüde değiştiğini ve devletler tarafından üstlenilen yükümlülüklerin artık yeterli olmadığını kabul ederek, daha adil bir sorumluluk paylaşımı için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu katılımcılar tarafından vurgulandı;
- Üçüncü ülkeye yerleştirme gibi geleneksel çözümlerin işe yaramadığı ve mültecilere oturma izni vermek gibi yenilikçi / alternatif çözümlerin araştırılması gerektiği vurgulandı. Asıl meselenin mültecilerin hak ve hizmetlere erişimini sağlamak olduğu ve bunun için mülteci olarak sınıflandırılmalarının gerekmediği belirtildi;
- Katılımcılar, mültecilere ev sahipliği yapma sorumluluğunun sadece finansal olmadığını, aynı zamanda yasal çerçeve ve üçüncü ülke çözümlerine erişimde alternatif yöntemler gibi çeşitli konularla da ilgili olduğunu vurguladı. Bu nedenle katılımcılar, menşe ülkelerde de dahil olmak üzere, geliştirilecek alternatif yaklaşımlara ve çözümlere ihtiyaç duyulduğunu belirtti. Barış ve istikrara, ve yerinden edilmenin ana nedenlerini ele almaya daha fazla vurgu yapılması gerekiyor.

Türkiye’de mültecilere yönelik çalışmalar: güçlü ve zayıf yönler, ve geliştirilmesi gereken alanlar

Toplantının ikinci bölümünde katılımcılar küçük gruplar halinde Türkiye'de mültecilere yönelik çalışmaların güçlü ve zayıf yanlarını ve geliştirilmesi gereken alanları değerlendirdiler. Her bir grup sivil toplum, akademi, devlet kurumları ve belediyeler dahil olmak üzere birçok paydaştan oluşuyordu. Bu tartışmalardan ortaya çıkan ana temalar şu şekilde özetlenebilir:

Güçlü yönler	
Göç politikası ve yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> • Güçlü bürokrasi/ ekonomi/ devlet yapısı mülteci akınına güçlü bir şekilde cevap verilmesini sağlamıştır; • Kurumsal ve sistemli yaklaşım; • Mevzuat ve politikayla ilgili adımlar atılması, ihtiyaç duyulan yeni birimlerin kurulması (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) gibi yasal ve kurumsal adaptasyonun hızı ve etkinliği önemli olmuştur. Devlet sisteminin esnekliği bunu kolaylaştırmıştır; • Kayıt dışılığa belli bir seviyede tolerans olması, Türkiye'nin mülteci nüfusunu topluma dahil etme kapasitesi açısından kritik öneme sahiptir; • İnsani yardımdan kalkınma odaklı çalışmalara geçiş nispeten hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir; • Mültecilerle ilgili çalışmalar, eğitim, sağlık, ve istihdama erişim gibi sosyal uyuma yönelik adımları kapsayarak, insani yardımın çok ötesine geçmiştir.
Eğitim ve sağlık dahil olmak üzere hizmetlere erişim	<ul style="list-style-type: none"> • Mültecilere ulusal sistemde sunulan kamu hizmetlerine erişim hakkı verilmesi kritik bir başarı alanı olmuştur. Belediye düzeyinde, mültecilere ve yerel halka aynı belediye hizmetlerinin sunulması da güçlü bir yöndür; • Geçici Eğitim Merkezleri kurulmasına ilişkin ilk karar (2015),

	<p>mülteci çocukların eğitime erişimini hızlı bir şekilde arttırmak için olumlu bir adım teşkil etmiştir; mülteci çocukların ulusal eğitim sistemine süregelen entegrasyonu (2019 yılında tamamlandı) uyarlanabilir uzun vadeli kalkınma yaklaşımının bir kanıtıdır. (yalnızca insani yardım yaklaşımı olmak yerine).</p>
Sosyal uyum	<ul style="list-style-type: none"> • Tüm paydaşlar tarafından uyuma verilen önem ve uyumu destekleyecek ve teşvik edecek adımları atma yönündeki isteklilik; • Türkiye ile Suriye arasında önceden var olan ilişkiler, özellikle de ticari ilişkiler, toplumsal hoşgörü ve mültecilerin kabulünü güçlendirmeye yardımcı olmuştur. Bu, Türkiye toplumunun hayırsever olması ve dayanışmaya verdiği önemle desteklenmiştir. Tarihsel olarak mültecilere ve sığınmacılara ev sahipliği yapmış olmanın getirdiği deneyim de mültecilerle ilgili çalışmaların başarısında önemli bir faktördür.
İş gücüne katılım	<ul style="list-style-type: none"> • Suriyeli mültecilerin çalışma izinlerine erişmelerini sağlayan yasal değişiklikler, mültecilerin işgücü piyasalarına erişimlerini ve dolayısıyla kısmen ekonomiye katılımlarını sağlamak için kritik bir öneme sahiptir;
Çok paydaşlı işbirlikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Farklı aktörler mültecilerle ilgili çalışmalar yürütmekte, bu çalışmalarda deneyim ve uzmanlıklarını kullanmışlardır. Paydaşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon (STKlar-hükümet-akademi-belediyeler) ihtiyaçların karşılanmasında büyük bir önem teşkil etmiştir; • STK'ların belediyelere kaynak yaratmadaki rolü; • Uluslararası kuruluşlar ile devlet kuruluşları arasındaki işbirliği mültecilere güçlü bir şekilde cevap verilmesinde önemli olmuştur; • Uluslararası STK'ların / uluslararası kuruluşların varlığı, eksikliklere rağmen (aşağıya bakınız), kritik önem arz eden faaliyetlerin yürütülmesi için ihtiyaç duyulan fonu sağlamıştır.
Sivil toplumun rolü	<ul style="list-style-type: none"> • STK'lar Türkiye'deki iç göçle ilgili deneyimlerini mültecilerle olan çalışmalarına aktarabilmişlerdir; • STK'ların esnek ve hassas yaklaşımları hızlı bir şekilde harekete geçmelerini sağlamıştır; • Hükümet, STK'lara çalışma yürütmeleri için gereken alanı tanımıştır; • STK'lar mültecilere yönelik farkındalık yaratmada özellikle kilit bir rol oynamıştır; • STK'lar kaynakların mültecilere ulaşmasını sağlamış ve bazı durumlarda mültecilerin dil engelini aşmalarına yardım etmiştir.
Belediyelerin kurumsal kapasitesi	<ul style="list-style-type: none"> • Mültecilere ayrılmış mali kaynakları bulunmamasına rağmen, belediyeler mevcut altyapılarını mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere adapte etme konusunda büyük bir esneklik ve isteklilik göstermişlerdir; • Bireysel olarak yerel yöneticilerin göçle ilgili çalışmaya istekli olmaları ve bu yöneticilerin inisiyatif alma kapasiteleri;
Zayıf yönleri	

Koordinasyon ve işbirlikleri	<ul style="list-style-type: none"> • Çok paydaşlı ortaklıklar ve işbirliği, mültecilerle ilgili çalışmaların başarıya ulaşmasında önemli bir rol oynamış olsa da hala daha ilgili aktörler arasında her seviyede koordinasyon eksikliği bulunmaktadır: <ul style="list-style-type: none"> ○ Ulusal STK'lar yeterince işbirliği yapmıyorlar. Kaynaklar için rekabet etmek bazı durumlarda işbirliği yapmayı engelleyebilmekte; ○ Bakanlıklar ve belediyeler arasındaki koordinasyon güçlendirilebilir; • Ulusal kuruluşlarla sivil toplum arasında koordinasyon eksikliği bulunuyor; bunun sonucunda, projeler arasında fazlasıyla tekrar, mükerrerlik ve örtüşmeye rastlanmaktadır; • Personel değişimi, özellikle de devlet kurumlarında, işbirliğini zorlaştırmaktadır; • Bilgi akışı ve paylaşımındaki zorluklar; • Özel sektörle işbirliği eksikliği büyük bir eksiklik olarak değerlendirilmiştir (örneğin, tekstil ve tarım sektörleri dışında işbirliği çerçevesinin bulunmaması);
Kurumsal kapasite	<ul style="list-style-type: none"> • Finansal kaynak ve insan kaynağı eksikliği veya bu kaynaklardan etkin bir şekilde yararlanamama; • Kamu altyapısı üzerinde oluşan baskı; bu altyapının genişletilme için yapılan yatırımların kısmen yavaş kalması; • Belediyelerin yetersiz mali kaynakları; • Proje bazlı yaklaşım, yapılan çalışmaların etkinliğini sınırlamaktadır; • Yerel aktörler, çalışmaların nerede ve nasıl etkili olduğunu ve güçlendirilebileceğini anlamak üzere etki değerlendirmesi yapma konusunda zorluklarla karşılaşmaktadır.
Veriler	<ul style="list-style-type: none"> • Veri tabanının olmaması güvenilir ve paylaşılabilir bilgi eksikliğine neden olmaktadır. Sonuç olarak, mevcut durum, profil, ihtiyaçlar ve kapasite konusunda bilgi sahibi olunması zordur; • Veri paylaşımında sınırlamalar mevcuttur;
Göç politikaları ve mevzuat	<ul style="list-style-type: none"> • Uygulanan bazı politikalar uzun vadeli olmamıştır; • Net bir stratejik plan halen mevcut değildir; • Belediyelerin mültecilere yönelik hizmetleri geliştirmesi ve uygulaması yasal mevzuattaki yetki sınırlarına tabidir; bu da inisiyatif dayalı çalışmalara neden olmaktadır. Bu çalışmalar çok etkili olabilmekle birlikte siyasi irade ve kişisel kapasiteye bağlıdır; • Haklar ve tanımlar konusunda mevzuattaki ve yasal eksiklikler mültecilerin haklara ve hizmetlere erişimini sınırlamaktadır;
Mülteci çalışmalarının kapsayıcılığı	<ul style="list-style-type: none"> • Mültecilere yönelik çalışmalarda bazı gruplar göz ardı edilmektedir: ev sahibi topluluklar, kadınlar, engelli bireyler, Suriyeli olmayan mülteciler; • Yapılan çalışmalar mültecilerin profili ve ihtiyaçları ile ilgili doğru bilgi olmaksızın tasarlanmaktadır; • Mültecilerin her seviyedeki karar alma mekanizmalarına katılımının düşük olması;

	<ul style="list-style-type: none"> • Yabancı düşmanlığının son yıllarda artması endişe vericidir. Medyanın bu konuyla ilgili kritik bir rolü vardır.
Kaynaklara erişim	<ul style="list-style-type: none"> • Kaynaklar büyük ölçüde Türkiye konusunda uzman olmayan ve Türkiye'deki topluluklarla bağlantısı bulunmayan uluslararası aktörlerin kontrolündedir. Bu durum, yereldeki gerçeklikleri yansıtmayan öncelikler belirlenmesine neden olmaktadır; • Geleneksel uluslararası insani yardım sisteminin bir parçası olan taşeronluk modeli kaynak kullanımının etkinliğini sınırlamaktadır (örneğin fonlar donör kuruluşlar tarafından kuzeyli uluslararası STK'lara verilmekte; onlar daha sonra ulusal aktörler ile alt yüklenici (taşeron) olarak çalışmaktadır); • Mevcut kaynakların öncelikli olarak kısa vadeli olması çalışmaların sürdürülebilirliğini sınırlamaktadır; • Hangi fonların ana maliyetler / idari masraflar için harcanabileceği konusunda kısıtlamalar bulunmaktadır; bu durum ulusal aktörlerin kurumsal sürdürülebilirliğini zedeleyebilmektedir; • Belediyelerin bütçeleri, kendi bölgelerinde yaşayan toplam kişi sayısı yerine Türk vatandaşlarının sayısına dayanmaktadır.
Sosyal uyum ve entegrasyon	<ul style="list-style-type: none"> • Sosyal kabul yüksek olmasına rağmen gittikçe kırılğan bir hale gelmektedir; • Mültecilerin entegrasyonunun önünde işverenleri üzerinden çalışma iznine başvurmaları gerekmesi ve seyahat kısıtlamaları (başka bir şehre gitmek için seyahat izni almak) gibi bir çok engel bulunmaktadır;

Bu tartışmalara dayanarak, Türkiye'deki mülteci çalışmalarını geliştirmek için aşağıdaki adımların atılması gerektiği tespit edilmiştir:

Mülteci çalışmalarını geliştirmek için atılabilecek adımlar nelerdir?	
Toplumsal uyum/ farkındalık	<ul style="list-style-type: none"> • Türkiye'de mültecilerle ilgili önyargılar ve kalıplarla mücadele etmek için bilgi kirliliğinin ve mitlerin ele alınması; • Yanlış bilgilendirme ile mücadele etmek için sivil toplum, medya, akademi, belediyeler ve hükümet arasında geniş çaplı işbirliğinin tesis edilmesi; • Toplumsal uyumu güçlendiren ortak bir dil oluşturulması ve bu dilin medyada, STK'lar tarafından ve politik söylemlerde kullanılması, • Dil engellerini ortadan kaldıracak önlemlere yatırım yapılması; dil eğitiminin geliştirilmesi;
Koordinasyon ve işbirliği	<ul style="list-style-type: none"> • Daha kapsayıcı koordinasyon mekanizmalarıyla STK'lar, belediyeler ve devlet aktörleri arasında daha iyi koordinasyon sağlanması; • Uluslararası aktörler ile ilişkilerin güçlendirilmesi;
Bilgi/ deneyim paylaşımı	<ul style="list-style-type: none"> • Çıkarılan derslerin ve iyi uygulamaların farklı paydaşlar arasında etkin olarak paylaşılması; • Bugüne kadar elde edilen bilgi birikimi ve deneyimin kullanılmasıyla mültecilere yönelik çalışmaların geliştirilmesi ve etkisinin artırılması;

Göç politikaları ve mevzuat	<ul style="list-style-type: none"> Tüm aktörlerin katılımıyla bir stratejik plan geliştirilmesi; Belediyelerin kendi bölgelerindeki mültecilerin ihtiyaçlarına cevap vermek için gerekli tedbirleri alma konusundaki yetkisini ve finansal kaynaklarını artırmak üzere mevzuatın değiştirilmesi;
Katılımcı yaklaşım ve temsiliyet	<ul style="list-style-type: none"> Mültecilerin politika ve program tasarlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinin her seviyesine katılımını arttırmak. Bu, bazı bölgelerde halihazırda var olan mülteci konseyleri veya meclisleri aracılığıyla gerçekleştirilebilir; Özellikle kadınlar, Suriyeli olmayan mülteciler gibi daha az temsil edilen grupların katılımının sağlanması;
Kaynaklara erişim	<ul style="list-style-type: none"> Yereldeki durumun doğru anlaşılması ile oluşturulan uzun vadeli fonlara daha iyi erişim sağlanması; Ulusal aktörlerin ana / idari fonlar dahil ulusal ve uluslararası fonlara doğrudan erişiminin artırılması; Belediyeler arasında ulusal düzeyde bir sorumluluk ve külfet paylaşımı sağlamak üzere belediyelerin merkezi, bölgesel ve yerel fon olanaklarına erişimlerinin artması için tedbirler alınması; Belediyelere mali desteğin bölgelerindeki mültecilerin de dahil olduğu toplam nüfusu kapsayacak şekilde verilmesini sağlamak üzere sistemin değiştirilmesi. Mültecilere yönelik hizmetlerin olası yüksek maliyeti göz önünde bulundurulmalıdır.
Veriye erişim	<ul style="list-style-type: none"> Verilerin merkezi sistem üzerinden toplanması ve doğrulanması, gerekli paylaşımların verilerin korunması ile ilgili yasal mevzuata uygun şekilde bu sistem üzerinden yapılması;

Toplantı katılımcıları aynı zamanda iyi uygulama örneklerini tanımlamak için kullanılabilecek olası kriterleri de kısaca değerlendirdiler. Bu tartışmalara göre iyi uygulama örnekleri aşağıdaki özelliklere sahip olmalıdır:

- **Katılımcı bir şekilde belirlenen ihtiyaçlara dayanması:** iyi uygulamalar ihtiyaçlarla ilgili doğru ve doğrulanmış bilginin toplanması, analizi ve paylaşımına dayanmalıdır. İhtiyaç analizleri katılımcı bir şekilde yapılmalı, ve farklı grupların farklılaşan ihtiyaçlarını göz önünde bulundurulmalıdır;
- **Mülteci ve ev sahibi toplulukların** program ve projelerin tasarımından değerlendirmesine kadar her aşamasında **doğrudan katılımı ve temsiliyetini içermesi.** Politika yapma süreçlerinde de doğrudan katılım mekanizmaları yer almalıdır. Mülteci/ ev sahibi toplulukların temsiliyetini ve doğrudan katılımı sağlamaya yönelik çabalar gibi belirli uygulamalar iyi uygulama örnekleri olarak gösterilmiştir;
- **Toplumsal cinsiyete duyarlı olması,** program ve projelerin tasarımından değerlendirmesine kadar her aşamasında kadın, erkek, kız ve oğlan çocuklarının özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurması;
- **Sürdürülebilir olması,** kısa vadeli fonlara bağlı olmayan uzun vadeli bir yaklaşım benimsemesi;
- **Koordinasyonun sağlanması,** tekrar ve mükerrerliği engellemek ve çeşitli aktörlerin uzmanlık ve deneyimlerine dayalı eşsiz katkılarını en üst seviyeye çıkarmak için iyi koordinasyonun sağlanması;
- **Etkilerine karşı duyarlı olması:** kaynakların en etkin şekilde kullanılmasını sağlamak için, neyin işe yarayıp neyin yaramadığını anlamaya yönelik etki değerlendirmelerin yapılması;
- **Hak temelli yaklaşım** benimsemesi;

Yaygınlaştırılabilir olması, daha geniş gruplara ulaşip daha büyük bir etki yaratabilmek için etkin çalışmaların yürütülmesi.

Mültecilere yönelik çalışmaları güçlendirmek için ortak taahhütler

Türkiye'de mültecilere yönelik ulusal çalışmaların güçlü ve zayıf yönleri ile geliştirilmesi gereken alanlar üzerine gerçekleşen önceki tartışmalar doğrultusunda her bir paydaş grubunun oluşturduğu çalışma grupları, çalışmaları güçlendirmek için yapacakları ortak taahhütleri belirlemek üzere toplandı. Aşağıdaki bölüm, ortak taahhütlerin önerildiği ana başlıkları özetlemektedir:

TASLAK: Sivil toplum kuruluşları

Biz, Ulusal Hazırlık Çalıştay'na katılan sivil toplum kuruluşu temsilcileri olarak:

- **Mülteci ve ev sahibi toplulukların projelerimizden eşit şekilde yararlanmasını** sağlamayı. Bu, kaynakların ev sahibi topluluklar için erişilebilir olmasını sağlamak için donörlerle yürütülecek savunuculuk çalışmalarını ve devam eden çalışmalara sosyal uyumu güçlendirmek ve teşvik etmek için tasarlanmış faaliyetler eklenmesini içermektedir;
- Programlarımızın tasarım, uygulama ve değerlendirme de dahil olmak üzere tüm aşamalarına **mültecileri anlamlı bir şekilde dahil etmeyi**;
- Mültecilerle ve hizmet sağlayıcılarla **daha kapsamlı bir şekilde bilgi paylaşımında bulunmayı**;
- Türkiye'deki ve diğer ülkelerdeki diğer aktörlerin çıkarılan derslerden faydalanabilmesi için çalışmalarımızdaki **iyi uygulama örneklerini sistemli olarak ortaya koymayı ve paylaşmayı**;
- Proje ve programlarımızın farklılıkları kapsayıcı ve farklılıklara saygılı olmasını sağlamayı. Geliştirdiğimiz projeler / programlarda menşe ülkeye, yaşa, toplumsal cinsiyete, engellilik durumuna, sınıfa, vb. ilişkin olarak **farklı grupların ihtiyaçlarına cevap vereceğiz**. Özellikle, **Suriyeli olmayan mültecileri** de çalışmalarımıza dahil edeceğiz. **En hassas gruplara** ulaşabilmek için enformel alanlarda da çalışacağız.
- **Nefret söylemini engellemek** amacıyla farkındalık yaratma ve savunuculuk faaliyetleri yürütmek üzere medya kuruluşları, akademisyenler ve diğer paydaşlarla birlikte çalışmayı;
- **Özel sektörle işbirliği** fırsatları yaratmak için aktif olarak çalışmayı;
- Çeşitli paydaşlar arasında **koordinasyon ve dayanışmanın** geliştirilmesinde öncülük etmeyi. Bu, paydaşların yerelde yaşananları detaylı olarak anlamalarına yardımcı olacak; çabaların mükerrerliğini önleyecek; çeşitli aktörlerin hedef gruplarına daha kolay ulaşmalarını sağlayacak ve ortak savunuculuk çalışmalarını kolaylaştıracak bir koordinasyon mekanizmasının kurulmasını içerebilir;
- **Toplumsal seferberlik faaliyetleri** yürütmek ve çalışmalara daha fazla aktörün dahil olmasını sağlamak için gönüllülük ruhunu teşvik etmeyi;
- Önümüzdeki dört yılda boyunca **okula devam eden 500,000 mülteci çocuğun gelişimini takip etmeyi** taahhüt ediyoruz.

TASLAK: Belediyeler

Biz, Ulusal Hazırlık Çalıştay'na katılan belediye temsilcileri olarak:

- Hizmetlere ihtiyaç duyan herkese bu hizmetleri sunmayı;
- Mülteci ve ev sahibi topluluklar arasındaki sosyal uyumun tesis edilmesinde ve güçlendirilmesinde aktif rol oynamayı;

- Her belediyede göç birimi kurmak, her belediye meclisinde göç komisyonu oluşturmak ve bütün kent konseylerinde mülteci meclisi oluşturulmasını teşvik etmek gibi faaliyetlerde bulunarak göç çalışmalarının kurumsallaşmasında öncü olmayı;
- Çeşitli paydaşlar arasında koordinasyon kurulmasını desteklemeyi;
- Tüm iletişimlerimizde hak temelli bir dil benimsemeyi ve nefret söylemini engellemeyi;
- Projelere mültecilerin yanı sıra ev sahibi toplulukların da dahil edilmesini sağlamayı;
- Okul çağındaki çocukların eğitime erişimini kolaylaştırmayı;
- Özel sektör ile işbirliğini teşvik etmeyi;
- Türkiye'deki ve mültecilere ev sahipliği yapan diğer ülkelerdeki paydaşlarla deneyimlerimizi ve çalışmalarımız arasındaki iyi uygulama örneklerini paylaşmayı taahhüt ediyoruz.

Ortak taahhütlerin uluslararası paydaşlarla paylaşılması

Çalıştayın son oturumunda, hazırlık çalıştayının sonuçlarını dinlemek ve kendi düşüncelerini paylaşmak üzere bir çok uluslararası paydaş davet edilmiştir. Bu oturum, gün boyunca yürütülen tartışmaların ve katılımcılar tarafından geliştirilen taslak taahhütlerin (yukarıda belirtildiği gibi) özetlenmesiyle başlamıştır.

Oturumda konuşulan ana konular aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Kapsayıcılığın ve çeşitliliğin önemi vurgulanmıştır. Suriyeli olmayan mültecileri ve ev sahibi toplulukları çalışmalara dahil etme gerekliliği uluslararası paydaşlar tarafından da belirtilmiş; çalışmaların tasarımında, uygulamasında ve değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyetin göz önünde bulundurulmasının gerektiği vurgulanmıştır;
- Medyanın kamuoyunun söylemini şekillendirmedeki önemli rolü göz önüne alındığında, medya kuruluşu temsilcilerinin gelecekte düzenlenecek çalıştaylara katılımlarının yararlı olacağı belirtilmiştir;
- Paydaşlar arasında daha fazla koordinasyona ihtiyaç duyulması konusunda, halihazırda BM tarafından yürütülen koordinasyon yapıları ve gerçekleştirilen çok sayıda koordinasyon toplantısı göz önünde bulundurularak yeni koordinasyon mekanizmalarının gerekli olup olmadığı sorusu yöneltilmiştir. Bununla birlikte, belediyeler, ulusal STK'lar, devlet kurumları ve mülteci organizasyonlarının farklı seviyelerde ve farklı zamanlarda kendilerini dışlanmış hissettiklerini belirtmeleri doğrultusunda mevcut koordinasyonun tam olarak kapsayıcı olamadığına dikkat çekildi. Bu nedenle, çalışmalardaki tekrarı ve örtüşmeyi engelleyecek, ihtiyaçların belirlenmesini kolaylaştıracak ve mültecilere ve ev sahibi topluluklara erişim sağlayabilecek kapsayıcı bir koordinasyon mekanizmasına ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmiştir;
- Kalıcı çözümler: Geleneksel olarak ortaya konan üç kalıcı çözüme, özellikle de üçüncü ülkeye yerleştirmeye, erişimdeki zorluklar göz önüne alındığında, yaratıcı ve alternatif çözümler bulma ihtiyacına dikkat çekilmiştir. Sorumluluk paylaşımının sadece finansal destek anlamına gelmediği de ayrıca belirtilmiştir. Türkiye'de, sürdürülebilir çözümlere bütüncül bir yaklaşım olduğu ve gönüllü geri dönüş gibi diğer çözümler araştırılırken öncelikli konunun sosyal uyum olduğu belirtilmiştir.

Çalıştay sonrasında atılacak adımlar

Toplantıyı düzenleyen IGAM, Oxfam ve Hayata Destek, ortak taahhütlerin son haline getirilmesinden önce katılımcıların gözden geçirmesi ve yorumlarını paylaşması için taslak taahhütleri de içeren bir taslak çalıştay raporunu katılımcılarla paylaşmayı taahhüt etmiştir.

Katılımcılar, çalıştay esnasında geliştirilen taahhütlerin Aralık 2023'te gerçekleşecek olan ikinci Küresel Mülteci Forumu'na kadar izlenmesi gerektiği konusunda ortak fikir beyan etmişlerdir.

Bu çalıştaya katılan ulusal aktörlerin, mülteci organizasyonlarıyla mümkün olan en kısa zamanda bir araya gelmeleri gerektiği kabul edilmiştir.

Oxfam, bu süreç sonunda hazırlanacak ortak taahhütleri, BM, hükümetler ve donör kuruluşlar dahil olmak üzere ilgili aktörlere iletmek; ve ulusal sivil toplum kuruluşlarının Küresel Mülteci Forumu'na katılımını olabildiğince desteklemek üzere çalışacağını taahhüt etmiştir.

Annex: Çalıştay katılımcıları

Ad - Soyad	Kurum
Adil Murat Vural	Seyhan Belediyesi
Alev Örsel Karaca	BMMYK
Aylin Yıldız	YTB - Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı
Basak Kale	ODTÜ
Başak Yavçan	TOBB Üniversitesi
Begüm Başaran	İGAM
Burak Yasar	Göç İDaresi Genel Müdürlüğü
Burcuhan Şener	Marmara Belediyeler Birliği
Cem Uluyuce	BMMYK
Ceren Topgül Samur	Oxfam
Dilşad Turan	Sevgi ve Kardeşlik Vakfı
Duygu Fendal	IBC- Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı
Ece Akçay	Milli Eğitim Bakanlığı-Piktes
Eda Albayrak	Zeytinburnu Belediyesi
Elif Bilge Erdölek	Habitat Derneği
Elif Gogus	BMMYK
Esra Yurt	IGAM
Giulio Ricciarelli Ranawat	BMMYK
Hasan Maden	Hatay Büyükşehir Belediyesi
Hayri Volkan Korkmaz	Küçükçekmece Belediyesi
Hayriye Kara	Kaos GL Derneği
Hilal Büke	Milli Eğitim Bakanlığı
Hülya Elçi	Kilis Belediyesi
Ihsan Resat	BMMYK
İbrahim Karatüme	Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi
Jülide Ergin	MAYA Vakfı
Josephine Whitaker Yılmaz	Oxfam
Lara Özügergin	BMMYK
Doç. Dr. Mahmut Kaya	Harran Üniversitesi
Mehmet Akarca	Cumhurbaşkanlığı
Mehmet Aktaş	Sultanbeyli Belediyesi
Mehmet Ercan Birbilen	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi
Meryem Aslan	Oxfam
Metin Çorabatır	IGAM
Muhtar Çokar	İKGV
Murat Erdoğan	Türk - Alman Üniversitesi
Mustafa Talha Keskin	IHH İnsani Yardım Vakfı
Nihal Eminoğlu	Çanakkale Üniversitesi
Omar Kadkoy	TEPAV - Economic Policy Research Foundation of Turkey
Ömer Ataş	Gaziantep Büyükşehir Belediyesi

Pelin FEYMİ	Bursa Büyükşehir Belediyesi
Pelin Özcan	BMMYK
Pınar Özel	Milli Eğitim Bakanlığı - Piktes Projesi
Rabia Bihter Dazkır Erdendođdu	Zeytinburnu Belediyesi
Rumeysa Terziođlu	KEDV
Sema Genel Karaosmanođlu	Hayata Destek
Serkan Denli	Hayata Destek
Sevim Özdemir	Mültecilerle Dayanışma Derneği
Sibel YAVUZ	Adana Büyükşehir Belediyesi
Süleyman Soyhanođlu	Göç Araştırmaları Vakfı
Şebnem Koser Akçapar	Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Sümeysa Akgül	Göç/Şanlıurfa
Sümeysa Gedikođlu	Türkiye Belediyeler Birliği
Turker Saliji	IGAM

Çalıştayın son oturumuna katılanlar

Ad - Soyad	Kurum
Reza Kasrai	ECHO
Philippe Schneider	ECHO
Tobbias Schlaepfer	Embassy of Switzerland
Banur Özaydın	EU Delegation
Nazlı Yıldırım Shierkolk	EU Delegation
Dagmar Bkickwede	GIZ, SHRC- QUDRA Program
Alev Yıldırım	GIZ, SHRC- PEP
Kemal Pehlivanlı	IOM
Anastasia Pazer	Konrad Adenauer Stiftung
Daniell Rosell	Swedish Embassy
Iris Kristjansdottir	UN Women
Elif Özkaya Aydın	U.S. Embassy